

rekening moesten houden met de krachtsverhoudingen in de Staten-Generaal en in het kiezerscorps – dat zagen zij juist als een van de oorzaken der moeilijkheden. Aan menigeen hunner had zich in de ambtelijke practijk de indruk opgedrongen dat er iets mis was met de Nederlandse parlementaire democratie: ze kende te veel verdeeldheid, te veel frictie, ze reageerde te traag, en wanneer men dan de snelheid en de homogeniteit daarnaast stelde waarmee men zèlf in de maanden na de capitulatie tot hoogst belangrijke besluiten kwam, dan kon deze of gene van de secretarissen-generaal wel menen dat het college als bestuurslichaam de vergelijking met een vooroorlogs kabinet glansrijk zou doorstaan. 'Wij komen toch gemakkelijker tot goede besluiten dan de ministers', zei één der secretarissen-generaal al in een der eerste vergaderingen en, aldus Hirschfeld: 'zo voelden we het zo'n beetje allemaal.'¹

De indruk dat men het er nog zo slecht niet van afbracht, hing samen met het feit dat zich in de eerste maanden maar weinig scherpe conflicten met Seyss-Inquart voordeden. De gehele situatie leek aanzienlijk rustiger dan men aanvankelijk gevreesd had. Was het dan niet wenselijk, die situatie te bestendigen? Wanneer de secretarissen-generaal voor één ding beducht raakten, dan was het voor een verscherping der verhoudingen waaruit onrust geboren zou worden. Zeker in den beginne waren zij er zich niet bewust van dat die verscherpte verhoudingen onvermijdelijk uit Seyss-Inquarts opdracht zouden voortvloeien. Diens beleid zagen zij minder als de zorgvuldige verwezenlijking, stap na stap, van een tevoren al vastgesteld program, dan als een louter reageren op hetgeen in bezet gebied gebeurde. Anders gezegd: als de bevolking zich maar rustig hield, zouden, zo meenden de secretarissen-generaal, de Duitsers zich óók rustig houden. Omgekeerd: als de bevolking zich ging verzetten, zouden de Duitsers hatelijke maatregelen nemen – en daar zou die bevolking dan het slachtoffer van worden. Met het plegen van verzetsdaden zou de bevolking dus haar eigen belang schaden. De secretarissen-generaal die vanuit hun vooroorlogse positie al de neiging hadden, alles wat naar onrust zweemde, af te keuren, meenden bepaald dat het op hun weg lag, verzet tegen te gaan en, waar nodig, actief te bestrijden: veel beter zou het zijn indien het gehele land in volledig vertrouwen de competente leiding aanvaardde die zij zelf meenden te geven. Ook de regering te Londen moest zich niet meer met de zaken bemoeien. Toen de gezanten van de Verenigde Staten, Brazilië, Portugal en Uruguay alsmede de pauselijke nuntius in juli uit Den Haag in Zwitserland aankwamen, gaven zij via de Nederlandse gezant het dringend verzoek van Snouck

¹ H. M. Hirschfeld, 29 april 1961.